

netur, aliis non donetur, ignorant: ita donum Dei esse in bono perseverantiam secundum Scripturas, de quibus testimonia multa jam posui, fateantur nobiscum; & cur aliis detur, aliis non detur, sine murmure adversus Deum dignentur ignorare nobiscum.

CAPUT IX.

20. NEC nos moveat, quod filiis suis quibusdam Deus non dat istam perseverantiam. Absit enim ut ita esset, si de illis predestinatis essent & secundum propositum vocatis, qui verè sunt filii promissionis. Nam isti cum pie vivunt, dicuntur filii Dei: sed quoniam victuri sunt impiè & in eadem impietate morituri, non eos dicit filios Dei presentia Dei. Sunt enim filii Dei, qui nondum sunt nobis, & sunt jam Deo; de quibus ait Evangelista Joannes: *Quia Jesus moriturus erat pro gente, nec tantum pro gente, sed etiam ut filios Dei dispersos congregaret in unum*; quod utique credendo futuri erant per Evangelii prædicationem; & tamen antequam esset factum, jam filii Dei erant in memoriali Patris sui inconcussa stabilitate conscripti. Et sunt rursus quidam, qui filii Dei propter susceptam vel temporaliter gratiam dicuntur à nobis, nec sunt tamen Deo: de quibus ait idem Joannes: *Ex nobis exierunt, sed non erant ex nobis; quod si fuissent ex nobis, permansissent utique nobiscum*. Non ait: Ex nobis exierunt, sed quia non manserunt nobiscum, jam non sunt ex nobis; verum ait: *Ex nobis exierunt, sed non erant ex nobis*; hoc est, & quando videbantur in nobis, non erant ex nobis. Et tamquam ei diceretur, unde id ostendis? *Quod si fuissent*, inquit, *ex nobis, permansissent utique nobiscum*. Filiorum Dei vox est: Joannes

Filii Dei quidam secundum susceptam temporaliter gratiam, quidam secundum æternam Dei præsentiam.

Joan. II. 51.

I Joan. 2. 19.

nes loquitur, in filiis Dei loco præcipuo constitutus. Cum ergo filii Dei dicunt de his qui perseverantiam non habuerunt: *Ex nobis exierunt, sed non erant ex nobis*; & addunt: *Quod si fuissent ex nobis, permansissent utique nobiscum*; quid aliud dicunt, nisi non erant filii, etiam quando erant in professione & nomine filiorum? Non quia justitiam simulaverunt; sed quia in ea non permanserunt. Neque enim ait: Nam si fuissent ex nobis, veram, non fictam justitiam tenuissent utique nobiscum: sed *si fuissent*, inquit, *ex nobis, permansissent utique nobiscum*. In bono illos volebat proculdubio permanere. Erant itaque in bono, sed quia in eo non permanserunt, id est, non usque in finem perseveraverunt, non erant, inquit, ex nobis, & quando erant nobiscum; hoc est, non erant ex numero filiorum, & quando erant in fide filiorum: quoniam qui verè filii sunt, præciti & prædestinati sunt conformes imaginis Filii ejus, & secundum propositum vocati sunt ut electi essent. Non enim perit filius promissionis, sed filius perditionis.

21. Fuerunt ergo isti ex multitudine vocatorum: ex electorum autem paucitate non fuerunt. ^a Non igitur filiis suis prædestinatis Deus perseverantiam non dedit; haberent enim eam si in eo filiorum numero essent: & quid haberent, quod non accepissent, secundum apostolicam veramque sententiam? Ac per hoc tales filii Filio Christo dati essent, quemadmodum ipse dicit ad Patrem: *Ut omne quod dedisti mihi, non pereat, sed habeat vitam*

Reprobi quidam veram habent ad tempus justitiam, etiam si non in ea perseverant.

Rom. 8. 29. & 28.

Joan. 17. 12.

Matt. 20. 16.

I. Cor. 4. 7.

Joan. 3. 15. & 6. 39.

^a Lov. Igitur filiis suis non prædestinatis. Alteram lectionem ferunt editi alii & MSS.

Dati Christo qui intelligitur.

æternam. Hi ergo Christo intelliguntur dari, qui ordinati sunt in vitam æternam. Ipsi sunt illi prædestinati & secundum propositum vocati, quorum nullus perit. Ac per hoc nullus eorum ex bono in malum mutatus finit hanc vitam; quoniam sic est ordinatus, & ideo Christo datus, ut non pereat, sed habeat vitam æternam. Et rursus quos dicimus inimicos ejus, vel parvulos filios inimicorum ejus, quoscumque eorum sic regeneraturus est, ut in ea fide quæ per dilectionem operatur, hanc vitam finiant; jam & antequam hoc fiat, in illa prædestinatione sunt filii ejus, & dati sunt Christo Filio ejus, ut non pereant, sed habeant vitam æternam.

Joan. 8. 31.

22. Denique ipse Salvator: *Si manseritis, inquit, in verbo meo, verè discipuli mei estis.* Numquid in his computandus est Judas, qui non mansit in verbo ejus? Numquid in his computandi sunt illi, de quibus Evangelium sic loquitur, ubi Dominus cum commendasset manducandam carnem suam & bibendum sanguinem suum, ait Evangelista: *Hæc dixit in synagoga docens in Capharnaum. Multi ergo audientes ex discipulis ejus dixerunt: Durus est hic sermo, quis potest eum audire? Sciens autem Jesus apud semetipsum, quia murmurarent de hoc discipuli ejus, dixit eis: Hoc vos scandalizat? Si ergo videritis filium hominis adscendentem ubi erat prius? Spiritus est qui vivificat, caro autem non prodest quidquam. Verba quæ ego locutus sum vobis, spiritus & vita sunt. Sed sunt quidam ex vobis qui non credunt. Sciebat enim ab initio Jesus, qui essent credentes, & quis traditurus esset eum; & dicebat: Propterea dixi vobis, quia*

Joan. 6. 54. & seq.

Ibid. 60. & seq.

quia nemo venit ad me, nisi fuerit ei datum à Patre meo. Ex hoc multi discipulorum ejus abierunt retrò, & jam non cum illo ambulabant. Numquid non & isti discipuli appellati sunt, loquente Evangelio? Et tamen non erant verè discipuli, quia non manserunt in verbo ejus, secundum id quod ait: *Si manseritis in verbo meo, verè discipuli mei estis.* Quia ergo non habuerunt perseverantiam, sicut non verè discipuli Christi, ita nec verè filii Dei fuerunt, etiam quando esse videbantur & ita vocabantur. Appellamus ergo a nos & electos, & Christi discipulos, & Dei filios, quia sic appellandi sunt, quos regeneratos piè vivere cernimus: sed tunc verè sunt quod appellantur, si manserint in eo propter quod sic appellantur. Si autem perseverantiam non habent, id est, in eo quod cœperunt esse non manent, non verè appellantur quod appellantur & non sunt: apud eum enim hoc non sunt, cui notum est quod futuri sunt, id est, ex bonis mali.

Discipuli Christi duobus modis dicti.

Joan. 8. 31

Rom. 8. 28.

23. Propter hoc Apostolus, cum dixisset: *Scimus quoniam diligentibus Deum omnia cooperatur in bonum; sciens nonnullos diligere Deum, & in eo bono usque in finem non permanere, mox addidit, his qui secundum propositum vocati sunt.* Hi enim in eo quod diligunt Deum, permanent usque in finem; & qui ad tempus inde deviant, revertuntur, ut usque in finem perducant, quod in bono esse cœperunt. Ostendens autem quid sit secundum propositum vocari, mox addit

a Lov. Appellamus ergo eos & electos Christi discipulos. Editi alii: Appellamus ergo nos & electos Christi discipulos: ommissa post electos copulante particula, quam in multis MSS. reperimus.

Ibid. 29. Secundum propositum vocati, soli prædestinati.

Coloss. 3. 4.

Præteriti pro futuri temporis verbis cur Scriptura utatur.

Isai. 45. *sec.* LXX.

Electi perire non possunt.

Johan. 6. 37.

Ibid. 39.

dit ea quæ jam supra posui: *Quoniam quos antè præscivit, & prædestinavit conformes imaginis Filii ejus, ut sit ipse primogenitus in multis fratribus. Quos autem prædestinavit, illos & vocavit, scilicet secundum propositum; quos autem vocavit, ipsos & justificavit; quos autem justificavit, ipsos & glorificavit.* Illa omnia jam facta sunt, præscivit, prædestinavit, vocavit, justificavit; quoniam & omnes jam præsciti ac prædestinati sunt: & multi jam vocati atque justificati: quod autem posuit in fine, *illos & glorificavit* (si quidem illa gloria est hîc intelligenda, de qua idem dicit: *Cum Christus apparuerit vita vestra, tunc & vos cum illo apparebitis in gloria*) nondum factum est. Quàmvis & illa duo, id est, *vocavit & justificavit*, non in omnibus facta sint, de quibus dicta sunt: adhuc enim usque in finem sæculi multi vocandi & justificandi sunt; & tamen verba præteriti temporis posuit de rebus etiam futuris, tamquam jam fecerit Deus, quæ jam ut fierent ex æternitate disposuit. Ideo de illo dicit & Propheta *Isaias: Qui fecit quæ futura sunt.* Quicumque ergo in Dei providentissima dispositione præsciti, prædestinati, vocati, justificati, glorificati sunt, non dico etiam nondum renati, sed etiam nondum nati, jam filii Dei sunt, & omnino perire non possunt. Hi verè veniunt ad Christum; quia ita veniunt, quomodo ipse dicit: *Omne quod dat mihi Pater, ad me veniet; & eum qui venit ad me, non ejiciam foras.* Et paulò post: *Hæc est, inquit, voluntas ejus qui misit me Patris, ut omne quod dedit mihi non perdam ex eo.* Ab illo ergo datur etiam perseverantia in bo-

bono usque in finem: neque enim datur, nisi eis qui non peribunt; quoniam qui non perseverant peribunt.

24. Talibus Deus diligentibus eum omnia cooperatur in bonum; usque adeo prorsus omnia, ut etiam si qui eorum deviant & exorbitant, etiam hoc ipsum eis faciat proficere in bonum, quia humiliores redeunt atque doctiores. Discunt enim in ipsa via justa cum tremore se exsultare debere, non sibi arrogando tamquam de sua virtute fiduciam permanendi, nec dicendo in abundantia sua: *Non movebimur in æternum.* Propter quod eis dicitur: *Servite Domino in timore, & exultate ei cum tremore, ne quando irascatur Dominus, & pereatis de via justa.* Neque enim ait, & non veniatis ad viam justam; sed, *ne pereatis*, inquit, *de via justa*: quid ostendens, nisi eos esse commonitos, qui jam ambulant in via justa, ut in timore Deo serviant, id est, *non altum sapiant, sed timeant?* Quod significat, non superbiant, sed humiles sint: unde & alibi dicit: *Non alta sapientes, sed humilibus consentientes.* Exsultent Deo, sed cum tremore; in * nullo gloriantes, quando nostrum nihil sit; ut qui gloriatur, in Domino gloriatur: ne pereant de via justa, in qua jam ambulare cœperunt, dum sibi hoc ipsum assignant, quod in ea sunt. His verbis usus est & Apostolus, ubi ait: *Cum timore & tremore vestram ipsorum salutem operamini.* Et ostendens quare cum timore & tremore: *Deus est enim, inquit, qui operatur in vobis, & velle, & operari pro bona voluntate.* Non enim habebat hunc timorem & tremorem, qui dicebat in abundantia sua: *Non movebor in*

Electis Deus facit etiam peccata proficere in bonum.

Psal. 29. 7

Psal. 2. 11.

Servientium Domino in timore, & exsultandum cum tremore.

Rom. 11.

20.

Rom. 12.

16.

*Cyprianus

lib. 3. Test.

c. 4.

Fer. 9. 23.

Philip. 2.

12.

Ibidem 13.

Psal. 29. 7.

Quomodo peccaverit Adam non perseverando, si perseverantiam domini non accepit.

mansisse culpatur. Sed illud magis querendum operosiusque tractandum est, quomodo respondeamus eis, qui dicunt: *Si in illa rectitudine in qua sine vitio factus est, habuit perseverantiam, proculdubio perseveravit in ea: & si perseveravit, utique non peccavit, nec illam suam rectitudinem Deumque deseruit. Eum autem peccasse, & desertorem boni fuisse, veritas clamat. Non ergo habuit in illo bono perseverantiam: & si non habuit, non utique accepit. Quomodo enim & accepisset perseverantiam, & non perseverasset? Porro si propterea non habuit, quia non accepit; quid ipse non perseverando peccavit, qui perseverantiam non accepit? Neque enim dici potest, ideo non accepisse, quia non est discretus à massa perditionis gratia largitate. Non dum quippe erat illa in genere humano perditionis massa ante quam peccasset, ex quo tracta est origo vitiata.*

Responsio. 27. Quapropter saluberrimè confitemur, quod rectissimè credimus, Deum Dominumque rerum omnium, quia creavit omnia bona valde, & mala ex bonis exortura esse præcivit, & scivit magis ad suam omnipotentissimam bonitatem pertinere, etiam de malis bene facere, quàm mala esse non sinere, sic ordinasse Angelorum & hominum vitam, ut in ea prius ostenderet, quid posset eorum liberum arbitrium, deinde quid posset suæ gratiæ beneficium justitiæque iudicium. Denique Angeli quidam, quorum princeps est qui dicitur diabolus, per liberum arbitrium à Domino Deo refugæ facti sunt. Refugientes tamen ejus bonitatem, qua beati fuerunt, non potuerunt ejus effugere iudicium, per quod

mi

miserimi effecti sunt. Ceteri autem per ipsum liberum arbitrium in veritate steterunt, eamque de suo casu numquam futuro certissimam scire meruerunt. Si enim nos de Scripturis sanctis nosse potuimus sanctos Angelos jam nullos esse casuros; quanto magis hoc ipsi revelata sibi sublimiùs veritate noverunt? Nobis quippe beata sine fine vita promissa est, & æqualitas Angelorum: ex qua promissione certi sumus, cum ad illam vitam post iudicium venerimus, non inde nos esse lapsuros: quod si de se ipsis Angeli nesciunt, non æquales, sed beatiores erimus. Veritas autem nobis eorum promisit æqualitatem. Certum est igitur hoc eos nosse per speciem, quod nos per fidem, nullam scilicet ruinam cuiusquam sancti Angeli jam futuram. Diabolus vero & angeli ejus, etsi beati erant antequam caderent, & se in miseriam casuros esse nesciebant, erat tamen adhuc quod eorum adderetur beatitudini, si per liberum arbitrium in veritate steterunt, donec istam summæ beatitudinis plenitudinem, tamquam præmium ipsius permansionis acciperent; id est, ut magna per Spiritum sanctum data abundantia caritatis Dei, cadere ulterius omnino non possent, & hoc de se certissimè nosset. Hanc plenitudinem beatitudinis non habebant: sed quia nesciebant suam futuram miseriam, minore quidem, sed tamen beatitudine sine ullo vitio fruebantur. Nam si suum casum futurum nosset æternumque supplicium, beati utique esse non possent, quos hujus tanti mali metus jam tunc miseros esse compelleret.

28. Sic & hominem fecit cum libero arbitrio, & quàmvis sui futuri casus ignarum, tamen ideo beatum, quia & non mori, & mi-

Angeli per liberum arbitrium steterunt.

De sua perseverantia sunt securi.

Matt. 22. 30.

Dæmones ante lapsum beati, sed non plene.

Abundantia caritatis Dei facit ut beati cadere non possint.

Primus homo per liberum suum arbitrium

um stare & ipse potuit. serum non fieri in sua potestate esse sentiebat. In quo statu recto ac sine vitio, si per ipsum liberum arbitrium manere voluisset, profecto sine ullo mortis & infelicitatis experimento, acciperet illam, merito hujus permissionis, beatitudinis plenitudinem, qua & sancti Angeli sunt beati; id est, ut cadere non posset ulterius, & hoc certissime sciret. Nam neque ipse posset etiam in paradiso beatus esse, imò ibi non esset, ubi esse miserum non deceret, si eum sui casus præscientia timore tanti mali miserum faceret. Quia verò per liberum arbitrium Deum deseruit, justum iudicium Dei expertus est, ut cum tota sua stirpe, quæ in illo adhuc posita tota cum illo peccaverat, damnaretur. Quotquot enim ex hac stirpe gratia Dei liberantur, à damnatione utique liberantur, qua jam tenentur obstricti. Unde etiam si nullus liberaretur, justum Dei iudicium nemo justè reprehenderet. Quòd ergo pauci in comparatione pereuntium, in suo verò numero multi liberantur, gratia fit, gratis fit, gratiæ sunt agenda quia fit, ne quis velut de suis meritis extollatur, sed omne os obstruatur, & qui gloriatur, in Domino gloriatur.

CAPUT XI.
Distinctio gratiæ ante & post lapsum dactæ.

Matt. 6. 13.
Adam ante lapsum sanguine

29. QUID ergo? Adam non habuit Dei gratiam? Imò verò habuit magnam, sed distparem. Ille in bonis erat, quæ de bonitate sui Conditoris acceperat: neque enim ea bona & ille suis meritis comparaverat, in quibus prorsus nullum patiebatur malum. Sancti verò in hac vita, ad quos pertinet liberationis hæc gratia, in malis sunt, ex quibus clamant ad Deum: *Libera nos à malo*. Ille in illis bonis Christi morte non eguit: istos à reatu, & hæreditario, & proprio, illius Ag-

ni

ni sanguis absolvit. Ille non opus habebat eo adjutorio, quod implorant isti cum dicunt: *Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & captivantem me in lege peccati, quæ est in membris meis. Infelix ego homo; quis me liberabit de corpore mortis hujus? Gratia Dei per Jesum Christum Dominum nostrum*; quoniam in eis caro concupiscit adversus spiritum, & spiritus adversus carnem, atque in tali certamine laborantes ac periclitantes dari sibi pugnandi vincendique virtutem per Christi gratiam poscunt. Ille verò nulla tali rixa a de se ipso adversus se ipsum tentatus atque turbatus, in illo beatitudinis loco sua secum pace fruebatur.

30. Proinde etsi non interim lætiore nunc, verumtamen potentiore gratia indigent isti: & quæ potentior quàm Dei unigenitus Filius, æqualis Patri & coæternus, pro eis homo factus, & sine suo ullo vel originali vel proprio peccato ab hominibus peccatoribus crucifixus? Qui quàmvis die tertio resurrexit, numquam moriturus ulterius; pertulit tamen pro mortalibus mortem, qui mortuis præstitit vitam, ut redempti ejus sanguine, tanto ac tali pignore accepto dicerent: *Si Deus pro nobis, quis contra nos? Qui Filio suo proprio non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit eum, quomodo non & cum illo omnia nobis donavit?* Deus ergo naturam nostram, incarnatio est, animam rationalem carnemque hominis c Christi suscepit, susceptione singulariter

x 4

mi-

a Sic vetus codex Corbeiens. At editi, à se ipso.

b Hic suo ex MSS. restitulumus.

c Am. Er. & Lov. *Christus*. Melius posteriores quædam

Christi non indiguit.

Rom. 7. 23.

Gal. 5. 17.

Rom. 8. 31.

& 32.

Incarnatio Verbi.

Hæc fuit
postea Nes-
rorianorum
hæresis.

Joan. I. 14.

Luc. I. 35.

mirabili vel mirabiliter singulari, ut nullis justitiæ suæ præcedentibus meritis Filius Dei sic esset ab initio quo esse homo cœpisset, ut ipse & Verbum quod sine initio est, una persona esset. Neque enim quisquam tanta rei hujus & fidei cæcus est ignorantia, ut audeat dicere, quàmvis de Spiritu sancto & Virgine Maria filium hominis natum, per liberum tamen arbitrium bene vivendo, & sine peccato bona opera faciendo meruisse, ut esset Dei Filius, resistente Evangelio atque dicente: *Verbum caro factum est.* Nam ubi hoc factum est, nisi in utero virginali, unde fuit initium hominis Christi? Itemque Virgine requirente, quomodo fieret quod ei per Angelum nuntiabatur, Angelus respondit: *Spiritus sanctus a superveniet in te, & virtus Altissimi obumbrabit tibi: propterea quod nascetur ex te sanctum, vocabitur Filius Dei.* Propterea, inquit: non propter opera, quæ nondum nati utique nulla sunt; sed propterea, quia *Spiritus sanctus superveniet in te, & virtus Altissimi obumbrabit tibi, quod nascetur ex te sanctum, vocabitur Filius Dei.* Ista nativitas profectò gratuita conjunxit in ^b unitate personæ hominem Deo, carnem Verbo. Istam nativitatem bona opera secuta sunt, non bona opera meruerunt. Neque enim metuendum erat, ne isto ineffabili modo in unitatem personæ à Verbo Deo natura humana suscepta, per liberum voluntatis peccaret arbitrium, cum ipsa susceptio talis esset, ut natura hominis à Deo ita suscep-

dam opusculi hujus editionis, *Christi*: quibus consentit antiquissimus codex Corbelensis.

^a Plerique MSS. *veniet super te.*

^b Quatuor MSS. *in unitatem.*

cepta, nullum in se motum malæ voluntatis admitteret. Per hunc Mediatorem Deus ostendit eos, quos ejus sanguine redemit, facere se ex malis deinceps in æternum bonos, quem sic suscepit, ut numquam esset malus, ^a nec ex malo factus semper esset bonus.

31. Istam gratiam non habuit homo primus, qua numquam ^b vellet esse malus: sed sanè habuit, in qua si permanere vellet, numquam malus esset, & sine qua etiam cum libero arbitrio bonus esse non posset, sed eam tamen per liberum arbitrium deserere posset. Nec ipsum ergo Deus esse voluit sine sua gratia, quam reliquit in ejus libero arbitrio. Quoniam liberum arbitrium ad malum sufficit, ad bonum autem ^c parum est, nisi adjuvetur ab omnipotenti bono. Quod adiutorium si homo ille per liberum non deserisset arbitrium, semper esset bonus: sed deseruit, & desertus est. Tale quippe erat adiutorium, quod desereret cum vellet, & in quo permaneret si vellet; non quo fieret ut vellet. Hæc prima est gratia quæ data est primo Adam: sed ^d hac potentior est in secundo Adam. Prima est enim qua fit ut habeat homo justitiam si velit: secunda ^e ergo plus potest, qua etiam fit ut velit, & tantum velit, tantoque ardore diligat, ut carnis

^a Ita Vaticani quatuor MSS. Alii libri habent, *ne ex malo factus* &c. In posterioribus nonnullis editionibus adjecta particula negante legitur, *ne ex malo factus non semper esset bonus.*

^b Quinque MSS. *qua numquam esset malus.*

^c Lov. *nihil est.* Editi alii & MSS. *parum est*: eodem sensu, ut liquet ex libro de Perfectione justitiæ cap. 10. & similibus locis.

^d Am. Er. & Lov. *sed hæc.* Concinnius aliquot MSS. *sed hac.*

^e Cisterciensis MS. *secunda plus potens*, omisso, *ergo.*

^b Primus homo gratiam sibi ad perseverandum necessariam accepit, sed in ejus relictam arbitrio.

^d Potentior est gratia in Christo data, qua efficitur ut homo in bono permanere velit.

a voluntatem a contraria concupiscentem voluntate spiritus vincat. Nec illa quidem parva erat, qua demonstrata est etiam potentia liberi arbitrii, quoniam sic adjuvabatur, ut sine hoc adjutorio in bono non maneret, sed hoc adjutorium si vellet desereret. Hæc autem tanto major est, ut parum sit homini per illam reparare perditam libertatem, parum sit denique non posse sine illa vel apprehendere bonum, vel permanere in bono si velit, nisi etiam efficiatur ut velit.

b
Dona gratiarum Adamo in creatione collata.

c

Angolorum bonorum permansio, & malorum casus per liberum arbitrium.

d

32. Tunc ergo dederat homini Deus b bonam voluntatem, in illa quippe eum fecerat qui fecerat rectum: dederat c adjutorium, sine quo in ea non posset permanere si vellet; ut autem vellet, in ejus libero reliquit arbitrio. Posset ergo permanere si vellet: quia non deerat adjutorium per quod posset, & sine quo non posset perseveranter bonum tenere quod vellet. Sed quia noluit permanere, profectò ejus culpa est, cujus meritum fuisset, si permanere voluisset: sicut fecerunt Angeli sancti, qui cadentibus aliis per liberum arbitrium, per idem liberum arbitrium steterunt ipsi, & hujus permansionis debitam mercedem recipere meruerunt, tantam scilicet beatitudinis plenitudinem, qua eis certissimum d sit semper se in illa esse mansuros. Si autem hoc adjutorium vel Angelo vel homini, cum primùm facti sunt, defuisset; quoniam non talis natura facta erat, ut sine divino adju-

to-
a Casalensis cod. *contrariam concupiscentem voluntate spiritus*. Duo alli MSS. *contraria concupiscentem voluntati spiritus*.

b Quinque MSS. loco *bonam*, habent *liberam voluntatem*.

c Apud Lov. *dederat & adjutorium*.

d Tres è Vatic. MSS. *certissimum fit*.

torio posset manere si vellet, non utique sua culpa cecidissent: adjutorium quippe defuisset, sine quo manere non possent. Nunc autem quibus deest tale adjutorium, jam peccata peccati est: quibus autem datur, secundum gratiam datur, non secundum debitum; & tanto amplius datur per Jesum Christum Dominum nostrum, quibus id dare Deo placuit, ut non solum adsit sine quo permanere non possumus, etiam si velimus, verum etiam tantum ac tale sit, ut velimus. a Fit quippe in nobis per hanc Dei gratiam in bono recipiendo & perseveranter tenendo, non solum posse quod volumus, verum etiam velle quod possumus. Quod non fuit in homine primo: unum enim horum in illo fuit, alterum non fuit. Namque ut reciperet bonum, gratia non egebat, quia nondum perdidit: ut autem in eo permaneret, egebat adjutorio gratiæ, sine quo id omnino non posset: & acceperat posse si vellet, sed non habuit velle quod posset; nam si habuisset, perseverasset. Posset enim perseverare b si vellet: quod ut nollet, de libero descendit arbitrio; quod tunc ita liberum erat, ut & bene velle posset & malè. Quid erit autem liberius libero arbitrio, quando non poterit servire peccato, quæ futura erat & homini, sicut facta est Angelis sanctis, merces meriti? Nunc autem per peccatum perdit bono merito, in his qui liberantur factum est donum gratiæ, quæ merces meriti futura erat.

Adjutorium Angelo & primo homini necessarium si tunc defuisset, non sua culpa cecidissent: nunc quibus deest, pena est peccati.

a

b

Liberrimum tunc erit arbitrium, cum peccato servire non poterit.

33. QUAPROPTER bina ista quid inter se

CAP. XII.

se

a Sic omnes MSS. At editi, *Est quippe*.

b Editi, *etiam si vellet*. Plerique MSS. omittunt, *etiam*: cujus particulæ loco unus è Vatic. habet, *Adam*.

Posse non peccare, mori, bonum deserere, & non posse peccare, mori, bonum deserere, qui differant.

Gen. 2. 17.

Duplex libertas, immortalitas, perseverantia.

se differant, diligenter & vigilanter intendum est, posse non peccare, & non posse peccare, posse non mori, & non posse mori, bonum posse non deserere, & bonum non posse deserere. Potuit enim non peccare primus homo, potuit non mori, potuit bonum non deserere, Numquid dicturi sumus, non potuit peccare, qui tale habebat liberum arbitrium? Aut non potuit mori, cui dictum est: *Si peccaveris, morte morieris?* Aut non potuit bonum deserere, cum hoc peccando deseruerit, & ideo mortuus sit? Prima ergo libertas voluntatis erat, posse non peccare; novissima erit multo major, non posse peccare: prima immortalitas erat, posse non mori; novissima erit multo major, non posse mori: prima erat perseverantiae potestas, bonum posse non deserere; novissima erit felicitis perseverantiae, bonum non posse deserere. Numquid quia erunt bona novissima potiora atque meliora, ideo fuerunt illa prima vel nulla vel parva?

Adjutorium sine quo aliquid non fit, & adjutorium quo aliquid fit.

34. Itemque ipsa adjutoria distinguenda sunt. Aliud est adjutorium sine quo aliquid non fit, & aliud est adjutorium quo aliquid fit. Nam sine alimentis non possumus vivere, nec tamen cum adfuerint alimenta, eis fit ut vivat qui mori voluerit. Ergo adjutorium alimentorum est sine quo non fit, non quo fit, ut vivamus. At verò beatitudo quam non habet homo, cum data fuerit, continuò fit beatus. Adjutorium est enim non solum sine quo non fit, verum etiam quo fit propter quod datur. Quapropter hoc adjutorium & quo fit est, & sine quo non fit: quia & si data fuerit homini beatitudo, continuò fit beatus; & si data numquam fuerit, numquam erit. Alimen-

menta verò non consequenter faciunt ut homo vivat; sed tamen sine illis non potest vivere. Primo itaque homini, qui in eo bono quo factus fuerat rectus acceperat posse non peccare, posse non mori, posse ipsum bonum non deserere, datum est adjutorium perseverantiae, non quo fieret ut perseveraret, sed sine quo per liberum arbitrium perseverare non posset. Nunc verò sanctis in regnum Dei per gratiam Dei praedestinati non a tale adjutorium perseverantiae datur, sed tale ut eis perseverantia ipsa donetur; non solum ut sine isto dono perseverantes esse non possint, verum etiam ut per hoc donum non nisi perseverantes sint. Non solum enim dixit: *Sine me nihil potestis facere*; verum etiam dixit: *Non vos me elegistis, sed ego elegi vos, & posui vos, ut eatis, & fructum afferatis, & fructus vester maneat.* Quibus verbis eis non solum justitiam, verum etiam in illa perseverantiam se dedisse monstravit. Christo enim sic eos ponente ut eant, & fructum afferant, & fructus eorum maneat^b, quis audeat dicere: Non manebit? Quis audeat dicere: Forsitan non manebit? *Sine penitentia sunt enim dona & vocatio Dei*; sed vocatio eorum qui secundum propositum vocati sunt. Pro his igitur interpellante Christo ne deficiat fides eorum, sine dubio non deficiet usque in finem: ac per hoc perseverabit usque in finem, nec eam nisi manentem vitae hujus inveniet finis.

Perseverantiae adjutorium quale primo homini datum, quale nunc datur praedestinati.

Joan. 15.

Ibid. 16.

Rom. 11 29

Ma-

^a Editi, non tantum tale. Abest tantum à Lovaniensium MSS. Belgicis, nullo excepto, à Vaticanis novae editionis gratia collatis, & ab omnibus quos vidimus Gallicis.

^b Hic editi praetereant, quis audeat dicere: Non manebit? Habent id omnes propè MSS.

Major nunc
in sanctis
libertas
quàm antè
in Adamo.

a

* *id est.*
Adam.

1. Cor. 7. 25.

2. Tim. 1.
7.

Joan. 8. 36.

Matt. 6. 12.

1. Joan. 5.
16.

35. Major quippe libertas est necessaria a adversus tot & tantas tentationes, quæ in paradiso non fuerunt, dono perseverantiæ munita atque firmata, ut cum omnibus amoribus, terroribus, erroribus suis vincatur hic mundus: hoc sanctorum martyria docuerunt. Denique ille * & terrente nullo, & insuper contra Dei terrentis imperium libero usus arbitrio, non stetit in tanta felicitate, in tanta non peccandi facilitate: isti autem, non dico terrente mundo, sed saviente ne starent, steterunt in fide: cum videret ille bona præsentia quæ fuerat relicturus, isti futura quæ accepturi fuerant non viderent. Unde hoc, nisi donante illo, à quo misericordiam consecuti sunt ut fideles essent, à quo acceperunt spiritum, non timoris, quo persequentibus cederent, sed virtutis, & caritatis, & continentia, quo cuncta minantia, cuncta invitantia, cuncta cruciantia superarent? Illi ergo sine peccato ullo data est, cum qua conditus est, voluntas libera, & eam fecit servire peccato: horum verò cum fuisset voluntas serva peccati, liberata est per illum qui dixit: *Si vos Filius liberaverit, tunc verè liberi eritis.* Et accipiunt tantam per istam gratiam libertatem, ut quàmvis, quamdiu hinc vivunt, pugnent contra concupiscentias peccatorum, eisque nonnulla subrepant, propter quæ dicant quotidie: *Dimitte nobis debita nostra;* non tamen ultra serviant peccato quod est ad mortem, de quo dicit Joannes Apostolus: *Est peccatum ad mortem, non pro illo dico ut roget.* b De quo peccato (quoniam non expressum est)

pos-

a Corbeiensis MS. *necessaria, & inter tot & tantas.*
b Editi, *ut roget quis.* Abest *quis* à MSS. & à græco textu Joannis.

possunt multa & diversa sentiri: ego autem dico id esse peccatum, fidem quæ per dilectionem operatur, deserere usque ad mortem. Huic peccato ultra non serviunt, non prima conditione, sicut ille, liberi; sed per secundum Adam Dei gratia liberati, & ista liberatione habentes liberum arbitrium quo serviant Deo, non quo captiventur à diabolo. Liberati enim à peccato servi facti sunt justitiæ, in qua stabunt usque in finem, donante sibi illo perseverantiam, qui eos præscivit, & prædestinavit, & secundum propositum vocavit, & justificavit, & glorificavit; quoniam illa quæ a de his promisit, etiam futura jam fecit: cui promittenti *credidit Abraham, & deputatum est illi ad justitiam. Dedit enim gloriam Deo, plenissimè credens,* sicut scriptum est, *Quia quæ promisit, potens est & facere.*

36. Ipse ergo illos bonos facit, ut bona faciant. Neque enim propterea eos promisit Abraham, quia præscivit à se ipsis bonos futuros. Nam si ita est, non suum, sed eorum est quod promisit. Non autem sic credidit Abraham, sed *non est infirmatus in fide, dans gloriam Deo & plenissimè credens, quia quæ promisit, potens est & facere.* Non ait, quæ præscivit, potens est promittere; aut quæ prædixit, potens est ostendere; aut quæ promisit, potens est præscire; sed *quæ promisit, potens est & facere.* Ipse igitur eos facit perseverare in bono, qui facit bonos. Qui autem cadunt & pereunt, in prædestinatorum numero non fuerunt. Quàmvis ergo de omnibus regeneratis & piè viventibus loqueretur Apostolus, dicens:

Peccatum
ad mortem
quid.

Rom. 6. 18.

Rom. 4. 3.
& 20.Deus bonos
non tantum præ-
scit, sed ipse
facit.Ibid. 19.
20. & 21.

Tu

a Hic in editis omissum *de:* quod exstat in MSS.

Rom. 14.
4.

Tu quis es, qui iudices alienum servum? Suo domino stat aut cadit; continuo tamen respexit ad prædestinatos, & ait: Stabit autem; & ne hoc sibi arrogarent: Potens est enim Deus, inquit, statuere eum. Ipse itaque dat perseverantiam, qui statuere potens est eos qui stant, ut perseverantissimè stent; vel restituere qui ceciderunt: Dominus enim erigit elisos.

Psal. 145.
8.

Voluntati
zanæ com-
missa est
perseve-
randi vel
non perse-
verandi po-
testas.

a

Majoribus
donis adju-
vanda nos-
tra infir-
mitas.

I. Cor. 1.
29.
Nemo glo-
riari potest
coram Deo.

37. Ut ergo non acciperet hoc donum Dei, id est, in bono perseverantiam primus homo, sed perseverare vel non perseverare in ejus relinqueretur arbitrio, tales vires habebat ejus voluntas, quæ sine ullo fuerat instituta peccato, & nihil illi ex a se ipso concupiscentialiter resistebat, ut dignè tantæ bonitati & tantæ bene vivendi facilitati perseverandi committeretur arbitrium: Deo quidem præsciente quid esset facturus injustè; præsciente tamen, non ad hoc cogente: sed simul sciente quid de illo ipse faceret justè. Nunc verò posteaquam est illa magna peccati merito amissa libertas, etiam majoribus donis adjuvanda remansit infirmitas. Placuit enim Deo, quo maximè humanæ superbiam præsumptionis exstingueret: *Ut non gloriatur omnis caro coram ipso*; id est, omnis homo. Unde autem non gloriatur caro coram ipso, nisi de meritis suis? Quæ quidem potuit habere, sed perdidit; & per quod habere potuit, per hoc perdidit, hoc est, per liberum arbitrium: propter quod non restat liberandis nisi gratia liberantis. Ita ergo non gloriatur omnis caro coram ipso. Non enim gloriatur injusti, qui non habent unde; nec justi, quia ex ipso habent unde, nec habent glo-

a Sic MSS. At editi, *ex se ipsa.*

gloriam suam nisi ipsum, cui dicunt: *Gloria mea & exaltans caput meum.* Ac per hoc ad omnem hominem pertinet quod scriptum est: *Ut non gloriatur omnis caro coram ipso.* Ad justos autem illud: *Qui gloriatur, in Domino gloriatur.* Hoc enim Apostolus apertissimè ostendit, qui cùm dixisset: *Ut non gloriatur omnis caro coram ipso*; ne putarent sancti sine gloria se remansisse, mox addidit: *Ex ipso autem vos estis in Jesu Christo, qui factus est nobis sapientia à Deo, & justitia, & sanctificatio, & redemptio, ut quemadmodum scriptum est: Qui gloriatur, in Domino gloriatur.* Hinc est quòd in hoc loco miseriarum, ubi tentatio est vita humana super terram, *virtus in infirmitate perficitur*: quæ virtus, nisi *ut qui gloriatur, in Domino gloriatur?*

38. Ac per hoc nec de ipsa perseverantia boni voluit Deus sanctos suos in viribus suis, sed in ipso gloriari: qui eis non solum dat adjutorium quale primo homini dedit, sine quo non possint perseverare si velint; sed in eis etiam operatur & velle: ut quoniam non perseverabunt, nisi & possint, & velint, perseverandi eis & possibilitas, & voluntas divinæ gratiæ largitate donetur. Tantum quippe Spiritu sancto accenditur voluntas eorum, ut ideo possint, quia sic volunt; ideo sic velint, quia Deus operatur ut velint. Nam si in tanta infirmitate vitæ hujus (in qua tamen infirmitate propter elationem reprimendam perfici virtutem oportebat) ipsis relinqueretur voluntas sua, ut in adjutorio Dei sine quo perseverare non possent, manerent si vellent, nec Deus in eis operaretur ut vellent; inter tot & tantas tentationes in-

Ps. 3. 4.

I. Cor. 1.
29.
Ibid. 31. &
2. Cor. 10.
17.

I. Cor. 1.
30.

Jer. 9. 23.

Job. 7. 1.
2. Cor. 12.
9.

Quale nunc
donum per-
severantiæ
datur elec-
tis.